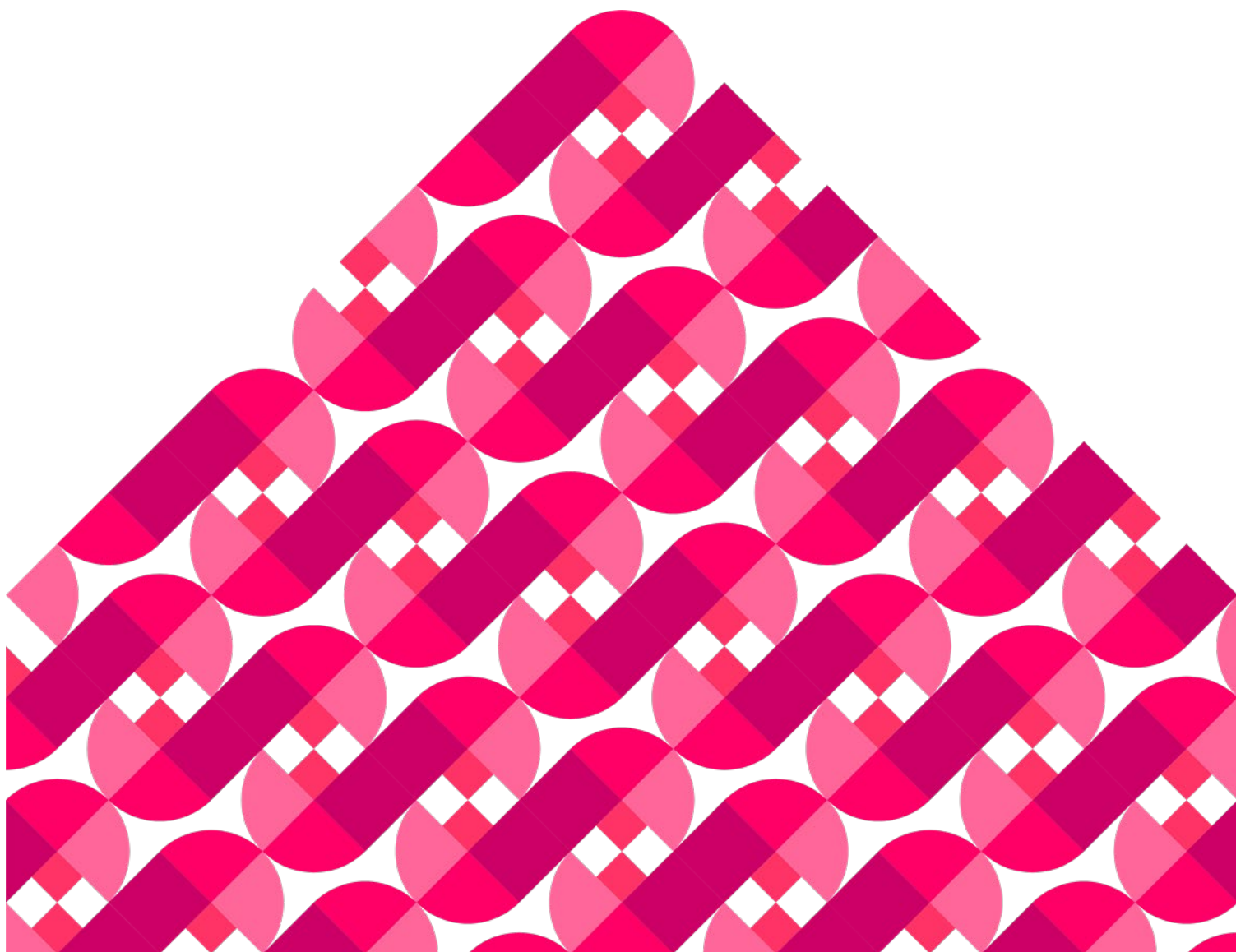

Funktionshinderspolitiskt stöd i samarbete

Slutrapportering av ett regeringsuppdrag om stöd till
kommuner och regioner

Myndigheten för delaktighet arbetar med att främja, guida och stödja samhällets aktörer att genomföra sina uppdrag utifrån hela befolkningens behov och förutsättningar.

Myndigheten för delaktighet, 2024

Funktionshinderspolitiskt stöd i samarbete - Slutrapportering av ett regeringsuppdrag om stöd till kommuner och regioner

Nummer 2024:11

ISBN: 978-91-988780-1-1 (pdf)

Publikationen finns att ladda ner från myndighetens webbplats www.mfd.se.

Alternativa format kan beställas från Myndigheten för delaktighet.

E-post: info@mfd.se

Telefon: 08-600 84 00

Innehåll

Inledning	4
Utgångspunkter för uppdragets genomförande 2021–2023.....	5
Myndigheten för delaktighets roll	5
Kommuner och regioners behov	5
Gemensam struktur för samarbete	6
Förutsättningarna skiljer sig åt mellan länsstyrelser	6
Dialog och samarbete	7
Genomförda insatser och resultat av arbetet 2023	8
MFD:s prioriteringar 2023	8
Kunskapshöjande insatser för länsstyrelserna	9
Deltagande på konferenser.....	9
Nationell samling för delaktighet	10
Kompetensforum för kommuner och regioner	10
Dialog med regioner	11
Involvering och samråd.....	11
Nuläge hos kommuner och regioner.....	12
Kartläggning av kommuners och regioners arbete med funktionshinderspolitiken.....	12
Enkät- och intervjustudie länsstyrelserna	14
Studiens resultat.....	14
Slutsatser av uppdraget 2021–2023	15
De flesta kommuner och regioner har funktionshinderpolitiska styrdokument	15
Fortsatta och varierande behov av stöd hos kommuner och regioner	16
Dialog och samverkan med funktionshindersorganisationerna är centralt.....	18
Struktur och organisering av arbetet - utvecklingspotential	18
Kommuner och regioner viktiga aktörer för att genomföra funktionshinderspolitiken.....	20

Inledning

Myndigheten för delaktighet, MFD, har under flera år tillsammans med länsstyrelserna haft ett gemensamt regeringsuppdrag om att stödja kommuner och regioner i genomförandet av sina funktionshinderspolitiska planer och strategier. MFD fick ursprungligen uppdraget i regleringsbrevet för budgetåret 2018¹, samtidigt som länsstyrelserna fick likalydande uppdrag i sina regleringsbrev samma år. Ursprungsuppdraget pågick under åren 2018–2020 och MFD slutredovisade i mars 2021.²

I regleringsbrevet för budgetåret 2021 fick MFD ett fortsatt uppdrag att tillsammans med länsstyrelserna ge stöd till kommuner och regioner att genomföra sina funktionshinderspolitiska planer och strategier.³ Länsstyrelserna fick samma år likalydande uppdrag i sina regleringsbrev. Uppdraget har fortlöpt till 2023 och detta är MFD:s slutrapportering.

MFD och länsstyrelserna har också fått ett fortsatt gemensamt uppdrag under 2024. Det uppdraget löper till 1 april 2025.⁴

¹ Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Myndigheten för delaktighet, (S2017/07302/RS).

² Myndigheten för delaktighet (2020) Funktionshinderspolitiskt stöd i samarbete – Slutrapportering av ett regeringsuppdrag om stöd till kommuner och regioner.

³ Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Myndigheten för delaktighet (S2020/01534).

⁴ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Myndigheten för delaktighet (S2023/03257).

Utgångspunkter för uppdragets genomförande 2021–2023

MFD och länsstyrelserna har haft en gemensam struktur för samarbete under uppdragets gång. Basen för samarbetsstrukturen har varit MFD:s samlande roll som kunskapsmyndighet och länsstyrelserna har haft den lokala anknypningen och kontakten med kommuner och regioner i länen. Utgångspunkten för genomförandet av uppdraget har varit gemensamt identifierade behov hos målgrupperna. Dialog och samarbete med SKR och funktionshindersorganisationerna har varit centrala delar av arbetet.

Myndigheten för delaktighets roll

MFD är en kunskapsmyndighet med uppgift att guida samhällets aktörer och främja deras arbete så att fler människor självständigt ska bli delaktiga i samhällslivet och nå jämlikhet i levnadsvillkor.

En central utgångspunkt för arbetet i detta regeringsuppdrag har varit och är MFD:s roll som kunskapsmyndighet i funktionshinderspolitiska frågor. MFD:s ingång i uppdraget har också varit att samordna erfarenhetsutbyte och kunskapsutbygge i och mellan länsstyrelserna i deras arbete mot kommuner och regioner. Syftet har varit att underlätta och stärka kommunernas och regionernas genomförande av den nationella funktionshinderspolitiken.

Kommuner och regioners behov

En viktig utgångspunkt i detta uppdrag har varit att utgå från behov hos regioner och kommuner för att kunna ge ett så träffsäkert stöd som möjligt.

Arbetet i uppdraget har utgått från att kommuner och regioner befinner sig olika långt i det funktionshinderpolitiska arbetet. Att kunna möta kommunernas och regionernas olika förutsättningar och villkor har varit och är även fortsatt en viktig del i MFD:s arbete med att stödja kommuner och regioner. Detta omfattar också respekt för att kommuner och regioner är självstyrande och att beslut, prioritering och inriktning därmed kan skilja sig åt.

MFD har i uppdrag att följa upp hur kommunerna och regionerna arbetar med sitt funktionshinderspolitiska uppdrag och genomför därför en årlig enkät till samtliga kommuner och regioner. Uppföljningen har varit en viktig del i arbetet med detta uppdrag då den indikerar vilka områden som målgrupperna har behov av stöd i. Uppföljningen redovisar också förekomsten av funktionshinderspolitiska styrdokument.

Gemensam struktur för samarbete

För att strukturera samarbetet och på bästa sätt dra nytta av de 22 myndigheternas styrkor har en gemensam struktur utgjort grunden för uppdragets genomförande. Strukturen har stärkt kopplingen mellan nationell, regional och lokal nivå samt möjliggjort arbetet med en systematisk och effektiv förflyttning mot funktionshinderspolitikens mål i kommuner och regioner. Detta beskrevs i delrapporten 2018.⁵ Grundstrukturen har inte förändrats under de sex år som uppdragen har genomförts.

Den gemensamma basen för samarbetet mellan MFD och länsstyrelserna har varit ett nätverk med representation från samtliga 22 myndigheter. Nätverket har utgjort ett stöd för genomförandet av uppdraget genom erfarenhetsutbyte, samordning av arbetet, kompetensutveckling och samverkan. Det nationella nätverket har dessutom varit en arena för samverkan med andra berörda aktörer.

I strukturen har också ett arbetsutskott funnits. Det har bestått av en representant från MFD och fyra från länsstyrelserna. Arbetsutskottet har främst arbetat med att förbereda och genomföra nätverksträffar samt att ta fram enklare underlag.

För större aktiviteter har nätverket kontinuerligt bildat arbetsgrupper som har haft i uppgift att förbereda och genomföra dessa. Några sådana exempel är den digitala konferensen Nationell samling för delaktighet, kartläggningen som genomfördes 2018 samt uppföljningen av kartläggningen från år 2023.

MFD har haft regelbundna möten och dialog med kontaktcheferna från länsstyrelserna och kontaktpersoner på SKR. Syftet med de samverkansformerna har varit att skapa en effektiv styrning och att aktiviteter som genomförs i uppdraget utgår från behov och förutsättningar hos målgrupperna.

En bärande idé i uppdragets grundstruktur har varit att länsstyrelsernas strategier ska ha tillräckliga kunskaper om funktionshinderspolitiken och om MFD:s olika kunskapsstöd för att kunna förmedla innehållet direkt till kommuner och regioner i sina län. MFD har också fungerat som förmedlare av kontakter till andra relevanta myndigheter och aktörer.

Förutsättningarna skiljer sig åt mellan länsstyrelser

De 21 länsstyrelserna har ett brett samhällsuppdrag och förutsättningarna för att arbeta med regeringsuppdraget har dock varierat. Förutsättningarna har bland annat påverkats av fördelningen av ekonomiska resurser till de olika länsstyrelserna genom den så kallade fördelningsnyckeln.

⁵ Myndigheten för delaktighet, (2018) Funktionshinderspolitiskt stöd i samarbete
Delrapportering av ett regeringsuppdrag om stöd till kommuner och landsting (2018:21)

Några länsstyrelser har haft relativt stora resurser och andra mindre vilket har påverkat genomförandet. Det har exempelvis funnits en begränsning i hur stor utsträckning vissa länsstyrelser har kunnat ta del av stödet som MFD har erbjudit.

Dialog och samarbete

MFD:s arbete har som utgångspunkt att involvera funktionshindersorganisationer och personer med funktionsnedsättning. En aktiv dialog är en förutsättning för att kunna identifiera behov och hinder men också för att hitta hållbara och träffsäkra lösningar.

MFD och länsstyrelserna har genomgående haft fokus på att involvera funktionshindersorganisationer på nationell, lokal och regional nivå i genomförande av uppdraget.

Enligt uppdraget ska MFD och länsstyrelserna inhämta synpunkter från SKR. SKR har en stor kunskap och erfarenhet om kommuners och regioners organisation och praktiska arbete. Synpunkter från och samarbete med SKR har därför varit en viktig aspekt i uppdraget.

Genomförda insatser och resultat av arbetet 2023

Under 2023 har MFD fokuserat arbetet på att ge stöd till kommuners och regioners utveckling av funktionshinderspolitiska styrdokument och att sprida en rad olika kunskapsstöd. Uppdragets samarbetsstruktur har legat till grund för arbetet men MFD har också arbetat med aktiviteter som mer hör till MFD:s grunduppdrag.

MFD:s prioriteringar 2023

För att aktiviteterna i regeringsuppdraget ska ha en tydlig koppling till MFD:s grunduppdrag om att bidra till en förflyttning i det funktionshinderspolitiska arbetet, så har uppdraget under 2023 haft följande inriktning:

1. Att stärka funktionshindersperspektivet i styrning och ledning
 - Stöd i att utveckla handlingsplaner, strategier och uppföljning.
 - Stöd inom samråd och delaktighet.
 - Stöd i att integrera tvärperspektiven jämställdhet, barnrätt och funktionshinder.
2. Att sprida MFD:s kunskapsstöd
 - Spridning av metodstöd för strategi.
 - Spridning av metodstöd för dialog.
 - Spridning av övriga kunskapsstöd. Det har inneburit att tillhandahålla kunskap över de stöd som redan finns, att göra fördjupning i ett särskilt stöd eller att berätta om nya stöd som myndigheten producerar.

MFD har riktat in stödet på både grundläggande och fördjupande kunskap. Det grundläggande stödet har främst handlat om att öka kunskap om funktionshinderspolitikens mål och inriktning. MFD har också levererat stöd som syftar till att ge en fördjupad kunskap om det funktionshinderspolitiska arbetet. Det har exempelvis handlat om att sprida kunskap om metodstöd för strategier och dialogformer med civilsamhället. Det har också inneburit att vidareutveckla det nationella nätverket för tjänstepersoner i kommuner och regioner (läs mer under Kompetensforum för kommuner och regioner).

MFD har löpande föreläst om framtagna kunskapsstöd för att öka användningen av dem i kommuner och regioner.

MFD har mött upp behoven hos kommuner, regioner och länsstyrelser genom att erbjuda kunskap inom vissa områden, exempelvis migration och funktionsnedsättning, universell utformning och samhällsplanering och våldsutsatthet bland personer med funktionsnedsättning.

MFD har samordnat erfarenhetsutbyte och kunskapsuppbyggnad i och mellan länsstyrelserna i deras arbete gentemot kommuner och regioner. Syftet har varit att underlätta och stärka kommunernas och regionernas genomförande av den nationella funktionshinderspolitiken.

Stödet i uppdraget har skett i tre former:

- Insatser som är riktade direkt till länsstyrelserna.
- Insatser som är riktade till kommuner och regioner via och tillsammans med länsstyrelserna.
- Insatser som är riktade direkt till kommuner och regioner där länsstyrelserna är välkomna att delta.

Kunskapshöjande insatser för länsstyrelserna

MFD har bidragit till kompetensutveckling hos länsstyrelser utifrån uppdragets samarbetsstruktur.

I början av 2023 genomförde MFD en halvdagsutbildning för sju nya strateger från länsstyrelserna. Utbildningen handlade om de grundläggande delarna av funktionshinderspolitiken samt vilket stöd som finns att tillgå från MFD. Det har varit en relativt stor personalomsättning i uppdraget och därmed har det funnits behov av att stötta nya strateger på länsstyrelserna.

MFD har också bidragit med insatser på nätverksträffarna utifrån behov från länsstyrelserna. Vid två fysiska och två digitala tillfällen har medarbetare och generaldirektör på MFD föreläst om ämnen såsom:

- Vad är aktuellt i funktionshinderspolitiken.
- Barn, vuxna och folkhälsa.
- Funktionshinderspolitik under Sveriges ordförandeskap för Europeiska unionens råd 2023.
- Resultat från MFD:s aktörsuppföljning.
- Processtöd till kommuner och regioner.

Deltagande på konferenser

MFD har också haft en roll på konferenser och utbildningar som har anordnats av länsstyrelserna. Vid 28 fysiska och digitala tillfällen har MFD talat om stöd som finns att tillgå på MFD, specifika uppdrag och stöd kopplade till dessa samt om grundläggande kunskap om funktionshinderspolitiken. Under 2023 har det funnits en större efterfrågan från kommuner av föreläsningar om särskilda områden och om MFD:s stöd, snarare än om grundkunskap om funktionshinderspolitiken som var mer efterfrågat tidigare i uppdraget.

Nationell samling för delaktighet

MFD har under 2023 tillsammans med länsstyrelserna genomfört den digitala konferensen ”Nationell samling för delaktighet”. Till den två dagar långa konferensen hade 1 756 personer anmält sig och de anmälda bestod både av chefer, beslutsfattare och medarbetare inom kommun, region, statliga myndigheter och företrädare från civilsamhället.

Syftet med Nationell samling för delaktighet har varit att främja ett aktivt kommunalt och regionalt funktionshinderspolitiskt arbete för att uppnå full delaktighet och jämlika levnadsvillkor. Konferensen bestod av fem fokusområden som valdes med hänsyn till de utvecklingsbehov som finns regionalt och lokalt:

- Styrning och ledning av funktionshinderspolitiken – Vad är nyckeln hos de kommuner som har lyckats gå från vision till praktik?
- Samhällsplanering och universell utformning - Hur garanterar vi att funktionshinderperspektivet finns med från plan till genomförande?
- Barns delaktighet i skolan – Vad behövs för att säkerställa barnets bästa?
- Migration och funktionsnedsättning - Hur är det att leva med funktionsnedsättning som ny i Sverige?
- Krisberedskap ur ett funktionshinderperspektiv – Hur fungerar krisberedskap idag och hur ser vi till att alla garanteras säkerhet?

I utvärderingen av konferensen framkom att en stor majoritet tyckte att konferensen var mycket bra. Bland annat lyftes att ämnena på konferensen var träffsäkra och visade på den bredd som funktionshinderspolitiken har. En klar majoritet uppgav att de fick nya kunskaper eller insikter genom konferensen.

Kompetensforum för kommuner och regioner

Under 2023 har MFD erbjudit kommuner och regioner ett forum för kompetensutveckling inom olika områden där funktionshinderspolitiken har bäring.

Nätverket har riktat sig till yrkesgrupper i kommun och region som har ett tvärasektoriellt eller funktionshinderspolitiskt uppdrag. Nätverket skapades 2022 men ändrade form och bytte namn 2023 då deltagarna önskade mer av reguljära föreläsningar än tillfälle att ”nätverka”. Under 2023 har tre digitala kompetensutvecklingstillfällen skett inom följande områden:

- Migration och funktionsnedsättning
- Våld och funktionsnedsättning
- Universell utformning och samhällsplanering

Det har deltagit mellan 40 till 100 personer per tillfälle.

Dialog med regioner

MFD:s aktörsuppföljning visar att många regioner har funktionshinderspolitiska planer och strategier. Det har funnits en utmaning i att nå regionerna, hitta former för samarbete och erbjuda dem ett konkret stöd om detta. MFD har dock deltagit i dialog och samarbete med tre regioner för att ge stöd i utvecklingsprojekt rörande deras funktionshinderspolitiska arbete.

MFD har haft dialog med Länsstyrelsen i Västerbotten, Funktionsrätt Västerbotten och Region Västerbotten, gällande ett projekt som heter ”Stärkt samverkan för mänskliga rättigheter i Västerbotten”. Projektet handlar om att utbilda politiker, tjänstepersoner och chefer inom kommun och region inom mänskliga rättigheter. Arbetet har fördjupats i fyra kommuner i länet: Robertsfors, Storuman, Lycksele och Skellefteå. MFD har också fått en förfrågan om att delta i det fortsatta arbetet.

Region Skåne har under 2023 löpande fört en dialog med MFD om att ta fram en metodik för ett utvecklat arbete med funktionshinderfrågor inom samhällsplanering. Metodiken, som har tagits fram inom projektet ”Fysisk tillgänglighet som social delaktighet”, ska skapa förutsättningar för att göra insatser kopplade till fysisk planering inom funktionshinderområdet mer ändamålsenliga, genomslagskraftiga och resurseffektiva. MFD har också bidragit i projektet genom att föreläsa om principen om universell utformning.

MFD har utöver detta fört en dialog med regionledningskontoret på Region Stockholm om stöd i att ta fram en indikator för att mäta digital tillgänglighet. Dialogen handlade också om hur regionen kan ta steget vidare i sitt arbete med universell utformning.

Involvering och samråd

Involvering av personer med funktionsnedsättning har varit centralt i uppdragets genomförande på alla nivåer. Dialog och samskapande har varit viktigt för att säkerställa att de stöd som tas fram är förankrade i verkliga erfarenheter. Såväl länsstyrelser som kommuner och regioner har också kunnat ta del av metodstöd och lärande exempel på hur det offentliga kan involvera såväl enskilda personer som funktionshindersorganisationer i genomförandet av aktiviteter.

MFD och länsstyrelserna har under 2023 haft fem samrådsmöten med SKR då arbetsformer, synergier och möjliga samarbetsområden gemensamt har diskuterats. SKR har även medverkat vid uppdragets nätverksmöten samt på den digitala konferensen Nationell samling för delaktighet.

Nuläge hos kommuner och regioner

Kartläggning av kommuners och regioners arbete med funktionshinderspolitiken

Under hösten 2023 genomförde länsstyrelserna en gemensam uppföljning av den ursprungliga kartläggningen från 2018. Syftet med uppföljningen var att undersöka och analysera vilka framgångar, erfarenheter, utmaningar och eventuella förflyttningar som har skett i regioner och kommuner sedan 2018. Uppföljningen genomfördes i samarbete med MFD.⁶

Resultatet av länsstyrelsernas uppföljande kartläggningar av kommunernas och regionernas strategiska funktionshinderspolitiska arbete sammanställdes i en nationell rapport. Rapporten visar att det har skett förflyttningar i rätt riktning under de senaste sex åren men den visar också att det finns fortsatta utmaningar och behov av stöd. Uppföljningen visar bland annat att:

- Den grundläggande kunskapsnivån om funktionshinderspolitiken har ökat.
- Allt fler kommuner och regioner går från att ha funktionshinderspecifika planer till att ha mer övergripande planer, till exempel hållbarhetsplaner, som stöd för arbetet.
- Förvaltningsövergripande samverkan inom organisationen har förbättrats i många kommuner och regioner.
- Kommuner och regioner involverar och samråder mer med funktionshindersorganisationer, till exempel med de kommunala funktionsrättsråden.
- Kommuner och regioner ser positivt på att länsstyrelserna och MFD fortsätter vara ”en motor i arbetet” genom att bistå med kunskaps, metod- och processtödande insatser.

Några av de framgångsfaktorer som nämns i uppföljningen är bland annat politiska prioriteringar, ökade resurser och stöd i den egna kommunen eller regionen. Målgrupperna efterfrågar dessutom stöd och kunskapsunderlag för att utveckla, implementera samt stärka styrningen av de funktionshinderspolitiska frågorna.

⁶ Sweco, 2023, Funktionshinderspolitiken – så arbetarkommuner och regioner 2023, (54328-2023)

Kommuner och regioner har i kartläggningen uttryckt vilka områden de ser som särskilt angelägna att prioritera under en snar framtid. De prioriterade områdena är:

- fysisk tillgänglighet,
- digital tillgänglighet,
- processtöd – samverkan med funktionshindersorganisationer,
- operativt processtöd – modellkommuner,
- tvärssektoriellt arbete,
- samt stöd gällande uppföljning av funktionshinderpolitiska mål och lämpliga indikatorer utifrån styrdokument.

Enkät- och intervjustudie länsstyrelserna

För att följa upp hur MFD:s roll enligt samarbetsstrukturen har fungerat så genomförde MFD en enkätstudie samt fördjupande intervjuer. Enkäten skickades till 22 strateger och kontaktchefer för uppdraget och det var 20 respondenter som slutförde den. Efter insamlade enkätsvar genomfördes intervjuer med länsstyrelserna. Intervjuförfrågan skickades ut till 23 personer varav 21 intervjuer genomfördes. Av dessa var 19 strateger och två kontaktchefer.

Syftet med intervjustudien var att undersöka:

- Hur länsstyrelserna uppfattar det stöd som MFD har gett i regeringsuppdraget.
- Länsstyrelsernas bild av hur det funktionshinderspolitiska arbetet kommer att ske vid respektive länsstyrelse vid innevarande regeringsuppdrags slut.
- Lärande exempel från regeringsuppdraget.

För att säkerställa objektivitet i intervjustudien anlätades en konsult för genomförandet.

Studiens resultat

I studien framkommer att länsstyrelserna generellt är positivt inställda till stödet från MFD. Av enkäten framgår att 18 av 20 respondenter instämmer helt eller till stor del i att de har fått det stöd som de har önskat samt att de upplever att uppdragets grundstruktur har fungerat väl.

MFD lyfts fram som en sakkunnig myndighet som både tillgodoser länsstyrelserna med stödmaterial i olika former och som aktivt medverkar på konferenser och aktiviteter som länsstyrelserna anordnar inom länet.

Några länsstyrelser önskar att MFD ska identifiera kommuner med liknande förutsättningar i syfte att skapa ett mer nischat och anpassat stödmaterial. Det skulle främst vara ett stöd för kommuner som i dagsläget saknar strategier, handlingsplaner eller adekvata resurser för funktionshinderfrågorna. Strategerna lyfter också att MFD borde bli bättre på att höra av sig till länsstyrelserna och tydligt förmedla vad de har att erbjuda i form av utbildningar eller föreläsningar. De önskar också mer av färdiga stödpaket inom olika områden.

I enkäten ställdes också en fråga om respondenternas uppfattning om hur det funktionshinderspolitiska arbetet på deras länsstyrelse skulle påverkas utan framtida regeringsuppdrag. Resultatet visar att majoriteten av respondenterna, 19 av 20, tror att deras interna funktionshinderspolitiska arbete kommer att påverkas negativt av ett avslutat stöd från MFD. I enkäten svarade 10 av 20 respondenter att de inte tror att det externa funktionshinderspolitiska arbetet mot kommuner och regioner kommer att finnas kvar om det inte kommer ett nytt regeringsuppdrag.

Slutsatser av uppdraget 2021–2023

De flesta kommuner och regioner har funktionshinderpolitiska styrdokument

En majoritet av kommuner och regioner har i MFD:s aktörsuppföljning uppgett att de har målsättningar kring funktionshindersfrågor i strategi- eller andra styrdokument. Några har en plan eller strategi för funktionshindersfrågor och andra har integrerat frågorna i ett paraply, till exempel under social hållbarhet eller Agenda 2030. Flera kommuner och regioner integrerar också funktionshindersfrågorna tillsammans med andra perspektiv, som barnrätt och jämställdhet. I samma undersökning uppger en majoritet av kommuner och regioner att de följer upp målsättningarna som finns i styrdokumentet.⁷

Att det finns planer och strategier innebär dock inte att de alltid omsätts i verksamheterna. En specifik strategi eller plan inom funktionshinderområdet behöver inte per automatik bidra till en förändring för personer med funktionsnedsättning.

Länsstyrelsernas kartläggning indikerar att styrande dokument oftare saknas i mindre kommuner. Kommuner och regioner lyfter att styrdokument med tydliga mål, som dessutom är integrerade i verksamheterna, är en framgångsfaktor i det funktionshinderspolitiska arbetet.

Utifrån detta kommer MFD:s fortsatta stöd till kommuner och regioner att fokusera mer på systematik, integrering och implementering, än själva framtagandet av planer och strategier. En central utgångspunkt är ett systematiskt och fortlöpande tvärsektorielt arbete utifrån funktionshinderspolitikens inriktning som når alla delar av verksamheterna.

Funktionshinderspolitiska beslut, prioriteringar och inriktningar kan också skilja sig åt mellan olika kommuner och regioner. Det innebär att stödet behöver utgöras av både grundläggande kunskap och fördjupad kunskap för att kunna möta de olika behov som målgrupperna har.

⁷ MFD, 2023, Resultat från uppföljning av kommuner 2022, (2023:179) och MFD, 2023, Resultat från uppföljning av regioner 2022, (2023:14).

Fortsatta och varierande behov av stöd hos kommuner och regioner

Ett fortsatt behov av kunskapsstöd

MFD ser att uppdraget sedan 2018 har bidragit till en förflyttning i kommuners och regioners funktionshinderspolitiska arbete. En indikation är att målgrupperna generellt efterfrågar kunskap för att utveckla och implementera funktionshindersperspektivet genom styrning i högre utsträckning än de efterfrågar grundläggande kunskap om funktionshinderpolitiken. Kommuner och regioner har fått stöd i olika former från både MFD och länsstyrelserna under detta uppdrag och stödet upplevs överlag som bra. Stödet kan dock behöva anpassas ytterligare utifrån målgruppernas behov.

MFD har identifierat att kommuner och regioner behöver ytterligare stöd kring implementering och processtöd samt att de önskar ta del av lärande exempel. Mindre kommuner efterfrågar bland annat stöd i att skapa planer, strategier och styrdokument för funktionshinderpolitiken. De kommunerna behöver grundläggande kunskap om funktionshinderpolitikens mål och inriktning. De behöver också stöd i att ta fram styrdokument för att kunna arbeta vidare.

Större kommuner uttrycker att de behöver stöd i att få genomslag för det funktionshinderpolitiska arbetet brett inom olika förvaltningar och verksamheter. Många större kommuner efterlyser också stöd i integrering av jämställdhets- och barnrättsperspektiv inom funktionshinderområdet. Flera kommuner och regioner uttrycker också behov av stöd i form av erfarenhetsutbyten, kompetenshöjande insatser och att få ta del av omvärldsbevakning.

Att så långt som möjligt kunna möta kommuners och regioners olika behov har varit och är även fortsättningsvis målsättningen. Utifrån MFD:s kärnuppdrag och i det fortsatta gemensamma uppdraget med länsstyrelserna, behöver kommuner och regioner med liknande behov och förutsättningar identifieras och klustras. Detta arbete kan sedan utgöra grunden för att tillhandahålla ett bättre paketerat och mer behovsanpassat stöd utifrån var målgrupperna befinner sig. Stödet kan behöva innehålla både grundläggande- och fördjupad kunskap. Det handlar bland annat om stöd till kommuner som i dagsläget saknar strategier, handlingsplaner eller adekvata resurser för funktionshinderfrågorna inom kommunen. Det handlar också om stöd till de kommuner som har kommit längre i sin utveckling och vill ta nästa steg i implementering av funktionshinderspolitiken.

En av svårigheterna i uppdraget har varit att hitta rätt ingångar till regionernas arbete med funktionshinderspolitiska styrdokument. Under senare delen av uppdraget har dialogen med några regioner stärkts och det arbetet kommer att behöva fördjupas och införliva fler regioner. Länsstyrelsernas kartläggning av

regionernas förutsättningar och behov kommer att vara central för arbetet gentemot regionerna.

Behov av stöd inom särskilda områden

Kommuner och regioner har lyft fram olika områden som är särskilt viktiga att fokusera på framåt. Det handlar om fysisk tillgänglighet, digital tillgänglighet, samverkan med funktionshindersorganisationer, operativt processtöd och tvärsektorielt arbete. Det gäller även stöd i uppföljning av funktionshinderspolitiska mål samt att ta fram lämpliga indikatorer utifrån styrdokument.

Utifrån detta konstaterar MFD att det fortsättningsvis kommer att krävas stöd inom specifika områden. Flera av områdena har MFD redan stöd i och det sker en kontinuerlig uppdatering och utveckling av dessa.

MFD kommer bland annat att vidareutveckla sitt stöd till kommuner och regioner så att de kan arbeta med inriktningarna för att nå politiken, dvs. universell utformning, befintliga brister i tillgänglighet, individuella stöd och lösningar samt förebygga och motverka diskriminering. MFD har dessutom för avsikt att vidareutveckla stöd om barnrätt och om involvering. MFD kommer även att se över hur stödet om funktionshinderspolitiken kan bli än mer anpassat till olika funktioner inom kommun och region. Detta kan sammantaget bidra till att målgrupperna kan förflytta sig mot det funktionshinderspolitiska målet. Stödet kan också utgöra en viktig kunskapsbas in i det fortsatta uppdraget tillsammans med länsstyrelserna.

Uppföljning är ett utvecklingsområde

Kommuner och regioner menar att det finns utmaningar i att hitta lämpliga indikatorer och förbättra sin uppföljning. En majoritet av kommuner och regioner följer upp sina funktionshinderspolitiska målsättningar. Uppdraget har dock visat att det finns behov av att ta fram indikatorer för att påvisa effekter av det funktionshinderspolitiska arbetet. Funktionsnedsättning finns inte alltid med som variabel i undersökningar och det saknas kunskap om hur uppföljning kan ske på lokal nivå. Övergripande målsättningar upplevs också som svåra att bryta ned till indikatorer.

MFD har lång erfarenhet av uppföljning av funktionshinderspolitiken. Den erfarenheten och kunskapen kan användas för att bistå kommuner och regioner för att få en relevant, systematisk och effektiv uppföljning. En grund i arbetet är att ge stöd i att ta fram relevanta indikatorer som kan användas på lokal nivå.

Lärande exempel

I länsstyrelsernas kartläggning och genom dialog i olika uppdrag har MFD samlat in önskemål om stöd i form av lärande exempel. Kommuner och regioner

efterfrågar ofta exempel på hur andra med samma förutsättningar och behov har agerat för att nå delaktighet och jämlikhet i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning.

MFD har tagit fram lärande exempel i hur man kan arbeta för att ta fram planer och strategier samt i att föra dialog med funktionshindersorganisationer. Detta stöd kan behöva kompletteras med exempel på kommuner och regioner som har lyckats med att implementera funktionshinderspolitiska styrdokument på flera eller alla nivåer i organisationen.

Dialog och samverkan med funktionshindersorganisationerna är centralt

Samverkan med funktionshindersorganisationer genom funktionshinderråd sker i stor utsträckning i både regioner och kommuner.⁸ Länsstyrelsernas kartläggning beskriver att kommuner och regioner är stolta över den ökade dialog och inhämtning av kunskap som sker tack vare samverkan med råden. Råden är en plattform där kommunerna och regionerna kan ta vara på den kunskap och erfarenhet som finns och som möjliggör att insatser och beslut blir mer träffsäkra.⁹

För att ta tillvara på rådets kunskap är det centralt att deras roll inte bara handlar om att få information, utan att kommuner och regioner bidrar till dialog och medskapande. Det är också viktigt att involvering sker tidigt i processerna för att öka förutsättningarna för att råden ska kunna bidra till ett effektivt och träffsäkert arbete på lokal nivå.

MFD kommer framöver att arbeta vidare med stöd till kommuner och regioner gällande dialog och samråd med personer med funktionsnedsättning eller de organisationer som företräder dem.

Struktur och organisering av arbetet - utvecklingspotential

Samarbetsstrukturen

En framgångsfaktor i uppdraget är den samarbetsstruktur som formerades 2018. Idén att 22 självständiga myndigheter ska samarbeta för att nå en bred och varierad målgrupp är en utmaning. Det kräver därför en väl fungerande struktur där alla är delaktiga och bidrar.

⁸ MFD, 2023, Resultat från uppföljning av kommuner 2022, (2023:179) och MFD, 2023, Resultat från uppföljning av regioner 2022, (2023:14).

⁹ Sweco, 2023, Funktionshinderspolitiken – så arbetar kommuner och regioner 2023, (54328-2023).

Grundstrukturen i uppdraget har varit ändamålsenlig men kan utvecklas. MFD har rollen av en kunskapsmyndighet som bidrar med kunskap och kompetens inom funktionshinderspolitiken. Länsstyrelserna står för den lokala förankringen inom länet samt kan bidra med lokal förståelse och kontakter hos kommuner och regioner. Grundstrukturen förutsätter att det finns ett väl fungerande samarbetet mellan MFD och länsstyrelserna

Många kommuner och regioner är fortsatt beroende av det stöd uppdraget erbjuder för att driva funktionshinderspolitiken på lokal och regional nivå. Arbetet för att nå det nationella målet är en långsiktig process som kräver tid, resurser, kompetens och engagemang inom området.

En möjlig effektivisering av samarbetsstrukturen kan vara att minska på det interna utvecklingsarbetet i nätverket och fokusera än mer på ett operativt arbete i kommuner och regioner. Detta kan vara särskilt relevant för de länsstyrelser som har mindre resurser.

Länsstyrelsens löpande arbete med funktionshinderspolitik

Länsstyrelserna har ett brett grunduppdrag och många områdena de arbetar med har betydelse för genomförandet av funktionshinderspolitiken. Detta uppdrag har dock inte lyckats nyttja de ytor inom länsstyrelserna i tillräcklig utsträckning.

I enkät- och intervjustudien svarade länsstyrelsernas strateger och kontaktchefer hur de uppfattar att det interna arbetet med funktionshinderpolitiken har varit. Länsstyrelserna uppfattar att regeringsuppdraget har varit externt riktat vilket innebär att det inte har ingått stöttning kopplat till länsstyrelsens interna arbete med funktionshinderspolitiken. Detta ingår istället i länsstyrelsernas linjearbete. Enligt paragraf 5 i länsstyrelseinstruktionen ska länsstyrelserna vid samråd, beslut och andra åtgärder verka för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning.¹⁰

Länsstyrelserna lyfter dock vikten av det interna samarbetet och det tvärsektorieella arbetet inom social hållbarhet under uppdragsperioden som exempel på att det har skett en allmän kompetenshöjning på länsstyrelserna kring funktionshinderfrågor. Insatser i form av seminarier, föreläsningar och utbildningar som MFD bland annat har genomfört har lett till en ökad medvetenhet och förståelse för funktionshindersperspektivet.

Länsstyrelserna har också uppgivit att det saknas en tydlig plan internt för hur det funktionshinderspolitiska arbetet ska fortsätta med kommuner och regioner som målgrupp om det inte finns ett regeringsuppdrag. Den största bidragande faktorn

¹⁰ Finansdepartementet SFÖ, 2017, Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion, (SFS nr: 2017:868)

för detta är resursbrist hos länsstyrelserna och utan ett särskilt uppdrag är det svårt att tillsätta medel eller personella resurser.

Länsstyrelserna har inför det nya reviderade uppdraget uttryckt att de under 2024 kommer att arbeta med integration av funktionshinderspolitikens fyra inriktningar i länsstyrelsens ordinarie uppdrag. MFD kommer fortsatt att erbjuda länsstyrelserna olika utbildningsinsatser och stöd för att bidra till en ökad kunskap om funktionshinderspolitiken.

Fördelningen av resurser

Länsstyrelsernas fördelning av resurser i regeringsuppdraget har skett enligt en fördelningsnyckel vilket innebär att vissa länsstyrelser erhåller mer ekonomiska resurser än andra. Flera av länsstyrelsernas strategier har endast haft deltidstjänster i uppdraget. Detta har till viss del begränsat i vilken utsträckning de har kunnat ta del av stödet från MFD samt i vilken utsträckning de har kunnat verka operativt i kommuner och regioner. Dessa länsstyrelser har också varit mer beroende av samordnade aktiviteter och att MFD bistått dem både internt i uppdraget och externt vid konferenser och utbildningar. Det bör noteras att länsstyrelser med större ekonomiska resurser ofta har bidragit för att utjämna skillnaderna.

MFD anser ändå att det kan finnas anledning att i framtida gemensamma uppdrag se över hur fördelningen av resurser sker mellan länsstyrelserna. Arbetet kan möjligen effektiviseras genom att samarbetsstrukturen revideras samt att länsstyrelser som har mindre resurser får ytterligare draghjälp av de med större resurser. MFD kan också aktivt bidra med stöd utifrån de olika behov och förutsättningar som länsstyrelserna har.

Kommuner och regioner viktiga aktörer för att genomföra funktionshinderspolitiken

Regeringen har i den nationella strategin för funktionshinderspolitiken lyft att den svenska samhällsmodellen i hög grad bygger på att kommuner och regioner ansvarar för välfärd och för tillgänglighet och delaktighet i lokalsamhället.¹¹ Kommunernas och regionernas arbete påverkar alltså i hög grad genomförandet av de nationella målen i funktionshinderspolitiken.

I MFD:s instruktion anges också att myndigheten ska arbeta gentemot samtliga offentliga aktörer. MFD har därmed en grundläggande uppgift att ge kommuner och regioner stöd i sina funktionshinderspolitiska arbeten.

¹¹ Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031, 2021, (S2019/02213, S2021/06595)

I och med strategin har MFD dessutom fått ett särskilt ansvar att ge stöd till de 30 myndigheter som har i uppdrag att arbeta med att följa upp och redovisa hur de arbetar med politikens genomförande inom olika samhällsområden.

Myndigheterna är viktiga aktörer i strategin men det finns också ett tydligt gränssnitt gentemot kommuner och regioner. Merparten av strategimyndigheternas målgrupper är profession som arbetar i kommuner och regioner.

Det är centralt att MFD arbetar vidare med att stödja kommuner och regioner framöver, som en bärande del i myndighetens kärnuppdrag. En riktad satsning kring stöd till kommuner och regioner har varit och kommer också att vara ett viktigt komplement till den pågående nationella strategin för funktionshinderspolitiken. MFD anser att det är av stor vikt att denna satsning är långsiktig. Det finns dock möjlighet att justera utformningen i samarbete med kommuner och regioner i syfte att säkerställa träffsäkerheten för att de ska nå förflyttning mot de funktionshinderspolitiska målen. Stödet ska utgå från kommunernas och regionernas behov och förutsättningar.

Ett fortsatt samarbete mellan MFD och länsstyrelserna

MFD:s och länsstyrelsernas gemensamma regeringsuppdrag har pågått i sex år. I regleringsbrev för 2024 har MFD och länsstyrelserna fått ett nytt och reviderat uppdrag. I det nya uppdraget är utgångspunkten att ge stöd till kommuner och regioner utifrån gemensamt identifierade prioriteringar om funktionshinderspolitikens genomförande på lokal nivå. I det nya uppdraget ska också erfarenheter och kunskap från SKR tas tillvara.¹²

De 22 myndigheternas samlade erfarenheter och kompetens från det gemensamma uppdraget kan framledes användas för att på ett effektivt sätt bidra till en förflyttning av funktionshinderspolitiken i kommuner och regioner. Tillsammans med kunskap från kommuner, regioner, SKR och funktionshindersorganisationerna finns förutsättningar för ett effektivt fortsatt arbete.

MFD och länsstyrelserna kommer under året att fortsatt samarbeta för funktionshinderspolitikens genomförande i kommuner och regioner. Erfarenheter från de två tidigare uppdragen tillsammans med länsstyrelserna ska vara utgångspunkt för vilka områden som prioriteras framöver. Arbetet ska också ytterligare möta de olika behov och förutsättningar som finns i kommuner och regioner.

¹² Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Myndigheten för delaktighet (S2023/03257).

MFD behöver också aktivt bidra med stöd utifrån de olika behov och förutsättningar som länsstyrelserna har. I arbetet med et nya uppdraget ser MFD också att det finns anledning att fördjupa samarbetet med SKR och använda sig av deras redan etablerade forum och arbetssätt för att öka träffsäkerheten i arbetet.